

the Balkans 1808-1945, I, Tel Aviv University 2005.

Shaw, Stanford J., *Turkey and the Holocaust: Turkey's Role in Rescuing Turkish and European Jewry from Nazi Persecution*, London: MacMillan Press, 1993.

Şimşek, Ufuk – Selçuk Ilgaz, “Küreselleşme ve Ulusal Kimlik”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi / Journal of Graduate School of Social Sciences*, 9/1 (2007), s. 189-199.

Toktas, Sule, “Citizenship and Minorities: A Historical Overview of Turkey's Jewish Minority”, *Journal of Historical Sociology* 18/4 (2005), pp. 394-429.

Zürcher, Erik J., *The Young Turk Legacy and Nation Building: From the Ottoman Empire to Atatürk's Turkey*, London: I.B.Tauris, 2010.



İbrahim H. Karşlı, **Kutsal Kitaplara Göre Din Adanı**

(Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010), 321 s.

Din adanlığı konusu din alanındaki araştırmaların temel konuları arasında yer almıştır. Din kurucuları, azizler, şamanlar, peygamberler, din bilginleri gibi her dinde rastlayabileceğimiz farklı prototipleri kapsayan bu araştırmalar, dinlerin anlaşılması açısından vazgeçilmez nitelikte değerli bilgiler vermektedir. Çünkü dinlerin en üst düzeyde uygulanması hayata somut olarak yansıması bu dini aktörler aracılığı ile gerçekleşmektedir. Bu bakımdan İbrahim H. Karşlı'nın eseri günümüz dünyasının önemli dinleri olan Yahudi, Hıristiyan ve İşlam açısından konuyu ele alması bakımından dikkate değer bir çalışmadır.

Kitap başlık olarak kutsal kitaplara göre din adamları konusunu ele almakla birlikte burada kutsal kitaplar Kitabı Mukaddes ve Kur'an'ı Kerim ile sınırlanmış diğer kutsal metinler araştırma alanı dışında tutulmuştur. Yazar bu kitaplar bağlamında Yahudi ve Hıristiyan din adamları ve din adanlığı konusunu karşılaştırmalı

olarak ele almıştır. İslam'da ve Kur'an'ı Kerimde dini rehberliğin ele alınışına da giriş kısmında kısaca yer verilmiş olmakla birlikte bütün eser boyunca Kur'an'ı Kerim'in yaklaşımı karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Ayrıca yazar bunların dışındaki diğer dini geleneklerdeki din adamlığı konusuna da kısaca değinmiştir (ss.30-35). Ancak konu bu şekilde sınırlanmış olmakla birlikte oldukça hacimli bir eser ortaya çıkmıştır.

Amaç, metot ve kavramların ele alındığı Giriş kısmının dışında eser şu üç bölümden oluşmaktadır: Yahudi Din Adamlığı, Hıristiyan Din Adamlığı ve Ehl-i Kitap Din Adamlığı Bağlamında Kur'an'ın Ortak Eleştirileri.

Yazar bu çalışma ile ulaşmak istediği hedefi şu şekilde belirlemektedir: "Hakikate en duyarlı olması gereken din adamları, onun önünde en ciddi engeller haline nasıl gelebilmişlerdir? İşte bu çalışma, söz konusu yozlaşmanın, Kur'an ayetleri çerçevesinde sosyolojik, psikolojik ve dinsel sebeplerini irdelemeyi ve doğurduğu sonuçları gün yüzüne çıkarmayı hedeflemektedir.

Başka bir ifadeyle çalışma, Kur'an'ın teklif ettiği şekliyle, "derin dinî bilgi" ve "takva" karakterli önderlik modelini içermesi gereken Yahudilik ve Hıristiyanlıktaki din adamlığının, aldığı son şekliyle nasıl bu hâlde geldiğini açıklığa kavuşturmayı amaçlamaktadır. Şu hâlde, Allah'a çağırması gereken insanlar, nasıl oluyor da "rab" hâline gelebilmektedirler? İşte bu sorunun cevabını bulmaya çalışacağız" (s. 18).

Yazar Yahudi ve Hıristiyan geleneğindeki din adamlarını benzer sistematik bir yaklaşımla değerlendirmekle birlikte her iki dindeki farklılıklara da ayrıca değinmiştir. Bu çerçevede konuya girişten sonra her iki gelenekte yer alan din adamları ile ilgili farklı sınıfları ifade eden kavramlar (Yahudilikte: Levi, kohen, haham, rabi, sofer; Hıristiyanlıkta: Papa, kardinal, piskopos, patrik, rahip, papaz) ayrı ayrı işlenmiştir. Daha sonra tarihsel gelişime değinilerek din adamlarının o dindeki teolojik konumu değerlendirilmiştir. Yahudi ve Hıristiyan kaynakları ile birlikte Dinler Tarihi kaynakla-

rı da kullanılarak bu konular geniş değerlendirmelere tabi tutulmuştur. Bundan sonra Kur'an'ın bu dinlerin din adamları ile ilgili kullandığı kavramlar (Yahudi din adamları için: Rabbânî, habr/hibr, râsîh, ehlu'z-zikr, 'ulemâu beni İsrâîl, ellezîne ûtu'l-kitab, ellezîne ûtu'l-ilm, imam; Hristiyan din adamları için: Havâri, kıssîs, râhib) ve bu çerçevede Kur'an'ın konu ile ilgili değerlendirmeleri geniş olarak ele alınmıştır. Yazar bu noktada geniş tefsir külliyatına dayalı birikimini yansıtmaya imkânını bulmuştur.

Son bölümde her iki dindeki din adamlarına Kur'an'ın ortak ve benzer eleştirileri ele alınmıştır. Bu noktada özellikle din adamlarının tanrılaştırılması, kutsal kitapları konusundaki yanlış tutumları ve dünya malına düşkünlükleri üzerinde durulmuştur.

Bu çalışma her şeyden önce bir dinin bireysel ve toplumsal hayatta başarılı olabilmesi için dini rehberlere ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Ayrıca yeni şartların ortaya çıkması ile dini metinlerin yorumlanması açısından da dini önderlere ve bilginlere başvurma gereği ortaya çıkmaktadır. Yine dini metinlerin açıklanması ve yaşanması için de din adamları örneklik oluşturmaktadırlar. Ancak tarihi seyir içinde bu fonksiyonelliğin ötesinde din adamlarına bazı sıfat ve yetkilerin verildiği görülmektedir. Yazarımıza göre bu noktada Kur'an Allah ile kul arasında aracılık yapacak herhangi bir din adamı sınıfını kesinlikle tasvip etmemiştir. Kur'an'ın önerdiği şey yaşayarak model olabilen takva sahibi insanlardır. Bu ise belirli bir zümre veya sınıfla sınırlı bir yapılanmayı ifade etmemektedir. Yazarımız bu noktada şu sonuca vararak eserini sonlandırmaktadır: "İslam, insanları "ruhani olanlar" ve " ruhani olmayanlar" şeklinde ikiye bölüp ruhani olanlara kutsal bir takım nitelikler atfedip; ancak bunlar aracılığıyla Yüce Allah'a kulluk yapılabileceği inancını kaldırmıştır. Bunun yerine, her ferдин manevi yetenek ve potansiyelini harekete geçirip gerek cemaat halinde gerekse tek başına Yüce Allah'a kulluk edebileceği ilkesini benimsemiştir. Böylece İslam, dünyevi planda bütün insanların Allah'ın huzurunda eşit oldukları, kimsenin diğerinden ayrıcalıklı bir şekilde kutsal ve masum olmadığı, dolayısıyla onlara tahakküm

etme hakkına sahip bulunmadığı esaslarını kabul etmiştir. Sonuçta kimsenin eleştiri ve sorgulamadan muaf tutulamayacağı, bu sebeple mutlak itaatin sadece Allah'ın sarih emirlerine olduğu, diğer insanlara da ancak bu hükümleri izledikleri takdirde uyulabileceği ilkesini getirmiştir" (s.299).

Tefsir ve Dinler Tarihi kaynaklarından yararlanılarak ortaya konulan bu çalışmanın büyük bir emek mahsulü olduğu ve bu alandaki birikimi yansıttığı görülmektedir. Bu haliyle geniş bir okur kitlesinin ilgisini çekecek karşılaştırmalı bir araştırma olduğunu söyleyebiliriz.

Hüseyin YILMAZ
(Doç. Dr., YYÜ. İlahiyat Fak.)

